

Stabile eller ustabile søskenplassering i barnevernet (1)¹

Aina Winsvold
Kirsti Valset
Sten-Erik Clausen
Lars Kristofersen

August 2012

Summary

This article describes how much we know about relocations within the Out-of-home care in Norway, and how much it is possible to know in to what degree siblings are placed together. International studies show that, like for other children, siblings are important for children in out-of-home placements. In 2009 there were 46.500 children and youth registered in the child welfare services, and only 22.987 mothers, which indicates the high number of siblings receiving measures. Besides reviewing literature from national and international databases we used exclusive data from The Norwegian Child Welfare Register 1990-2011. Although it is possible to find some data, this study reveals a need for much better documentation regarding replacement and siblings within the child welfare services.

¹ Prosjektet er bestilt og finansiert av SOS-barnebyer. Talldataene er basert på registerdata fra NOVA-prosjektet *Barnevern i Norge 1990-2011*, et prosjekt som er finansiert av Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir).

Ut i fra registerdata fra *Barnevern i Norge 1990-2011* har vi ønsket å undersøke hvor vanlig det er med flyttinger innenfor barnevernets omsorg, og hvor vanlig det er at søsken blir plassert sammen ved omsorgsovertakelse.

Formål (2)

Formålet med denne undersøkelsen har vært å finne ut hvor mye tilgjengelig kunnskap som finnes om flyttinger innenfor barnevernets omsorg, og i hvilken grad søsken blir plassert i samme hjem, hovedsakelig i Norge. En sentral problemstilling er i hvilken grad barn i plasseringstiltak i barnevernet har stabile eller ustabile omsorgssituasjoner. En ustabil omsorgssituasjon defineres her som at man under offentlig omsorg har byttet omsorgssted eller har flyttet to eller flere ganger i løpet av ett kalenderår (alle som er nye i omsorgstiltak regnes som å ha flyttet en gang)². Her har vi også vært interessert i om det kan være forskjeller mellom ulike aldersgrupper. En annen sentral problemstilling er i hvilken grad søsken som kommer i plasseringstiltak i barnevernet kan antas å bli splittet og få ulike omsorgstilbud. Vi har også ønsket å se på om det finnes dokumentasjon og kvalitetssikring som viser at barn blir informert om planene knyttet til sin barnevernssak, framtid og rettigheter. Videre om det finnes dokumentasjon på om kontakten mellom søsken blir opprettholdt eller brutt?

Problemstillinger har blitt drøftet og forsøkt belyst via tilgjengelig statistiske data³ fra Norge. Det finnes imidlertid begrenset empiri i Norge, og bruk av internasjonal forskning har vært nødvendig. De siste 10 til 15 årene har det vært en sterk økning i forskning rundt søskenplasseringer og søskens rolle for hverandre (Hegar & Rosenthal 2011). Det finnes et variert utvalg av kvantitative undersøkelser med store populasjoner, og en del mindre studier både med kvantitativ og kvalitativ metode. Det finnes også en god del mindre studier, med begrensede resultater, ofte basert på bivariate analyser der to variabler har blitt målt opp mot hverandre.

Definisjoner og kompleksitet ved søskenplasseringer (2)

Når man analyserer søskenplasseringer er det viktig å være bevisst at selve definisjonen av hvem man karakteriserer som søsken ikke er helt selvfølgelig. Hegar og Rosenthal (2011) påpeker at i ulike studier av søskenplasseringer tar man utgangspunkt i ulike definisjoner, noe som kan påvirke

² Det er viktig å poengtere at det ikke nødvendigvis er slik at de som er i stabile situasjoner over ett år har stabile omsorgskarrierer over flere år.

³ Hovedsakelig gjennom NOVAs registerstudie, se mer i metodekapitlet.

resultatene. Noen studier definerer søsken kun dersom barna har samme mor, andre definerer søsken der man har søsken-like relasjoner som blant annet kan inkludere stesøsken, eller definisjonen omfatter dem som det er naturlig at man lever sammen om man ikke hadde blitt plassert. Noen studier tar utgangspunkt i hvem barna selv definerer som søsken (ibid.). Det er også vanlig at man har ulike typer av plasseringer, eller former for avgjørelser i de ulike landene. Blant annet har man i USA blitt mer innrettet mot korttidsfosterhjem der avgjørelser skal tas relativt raskt om hva slags hjelp barnet skal ha: gjenforening med familie, adopsjon eller formynderskap. Dette fører til at det i USA blir mindre vanlig å se på sammenbrudd i plasseringene som en variabel. En dansk studie viste at omsorgsplasserte barn har signifikant færre helsøsken enn barna i normalpopulasjonen, og signifikant flere halvsøsken både på fars og mors side (Olsen et al 2011). Ser man på alle søsken, hel- og halvsøsken, har barn i plasseringer gjennomsnittlig flere søsken enn normal-populasjonen. Foreldrene lever altså gjennomsnittlig i flere parforhold, og derigjennom har barna en større grad av omskiftelighet i deres familiemiljø. Studien baserte seg på kohorter født i Danmark i tidsperioden 1980-1982, men det er stor grunn til å tro at det er lignende forhold i Norge. Samtidig finnes det mange ulike konstellasjoner av splittelser i forhold til plasseringer av søsken. Noen søsken blir plassert sammen, men det er også vanlig at søskengrupper er splittet opp og bor i ulike hjem (Groza et al 2003). Det kan altså være slik at noen barn er plassert alene men har søsken hjemme. Noen blir plassert kun med ett søsken, andre med flere søsken. Noen søsken blir plassert i ulike typer av hjem, men det hender at alle søsken blir plassert i et og samme hjem. En forklaring til at barn ikke blir plassert i samme omsorgshjem kan være at de blir plassert på ulike tidspunkt, det er ikke uvanlig at det kan gå år i mellom plasseringene.

Innenfor barnevernet i Norge har man hatt lite systematisk dokumentasjon om kontakt mellom søsken blir opprettholdt eller brutt. Man har ikke hatt rutiner for å registrere og rapportere om dette.

Metode (2)

Resultatene i denne studien er i stor grad basert på analyser fra registerdata fra NOVA-prosjektet *Barnevern i Norge 1990 - 2011*. Datamaterialet har blitt koblet fra Statistisk sentralbyrå, og blitt bygget opp gjennom flere forskningsprosjekter siden 1990-tallet. Materialet inneholder opplysninger om alle barn og unge som har fått tiltak fra barnevernet siden 1990 (Clausen & Kristoffersen 2008b). I skrivende stund utgjør dette 157 000 personer. Dataene er koblet på individnivå slik at barna og de unge er det vi kaller analyseenheten i materialet. Designet er longitudinelt og gjør det mulig å følge barn som er i kontakt med barnevernet over flere år (ibid.) Analysen er også basert på nye bestillinger av relevant tallmateriale fra SSB. De nyeste dataene, det vil si tallene, for flyttinger for

barn i nye omsorgsplasseringer (på individnivå) er fra år 2009. Analysene er basert på KOSTRA-skjema nummer 15 fra 2009⁴. Det er kun tall fra 2009 som er brukbare med hensyn til utilsiktede flyttinger. For de andre årene er det for lite tilgjengelig og for lite reliable data. For årgangene 2007 og 2008 har SSB vurdert kvaliteten på data vedrørende flyttinger som for dårlige⁵. Dermed blir det ikke mulig å studere gjennomsnittstall over to år, eller definere utilsiktet flytting som noe som kan forekomme i løpet av en to års periode. I analysene har det vært nødvendig å ta utgangspunkt i mødrene til barn i barnevernet for deretter å se hva slags tiltak deres barn flytter til. Dataene viser ikke hvor mange søsken som splittes og får forskjellige omsorgstilbud.

Til tross for begrensningene presenterer vi her de tilgjengelige dataene som finnes rundt de tidligere nevnte problemstillingene. Resultatene, både hva som finnes av tilgjengelige data og av faktiske resultater, vil kunne danne hypoteser for nye prosjekter. Det er tydelig at det finnes for lite systemkunnskap rundt søsken og flyttinger i barnevernet. Vi benytter derfor det som er tilgjengelig av individdata i SSB.

Vi har også gjort litteratursøk i et flertall databaser (BIBSYS, CSA-basene, NORART, Libris og lignende) med relevante søkeord. Vi fikk et nokså høyt antall treff, hovedsakelig internasjonale, og alle relevante abstrakts ble bestilt og lest igjennom. Cirka 40 artikler ble valgt ut og gjennomgått i sin helhet. Fokuset var på å få frem flest mulige erfaringer med søskenplasseringer og utilsiktede flyttinger, samt finne det som var mest relevant i forhold til våre problemstillinger. Videre ønsket vi å få frem omfanget av norske eller eventuelt skandinaviske undersøkelser om temaet.

Resultater (2)

Tilgjengelig kunnskap om barns flyttinger mellom ulike omsorgsteder (3)

Statistikk over barns flyttinger mellom ulike omsorgsteder har lenge vært etterspurt, men er først blitt *delvis* tilgjengelig for statistikkåret 2009 gjennom SSBs årlige individstatistikk.

Datamaterialet om aldersfordeling for barn i nye omsorgstiltak og deres flyttinger i 2009 viser at det er totalt 661 personer som er registrert med 1 eller flere utilsiktede flyttinger. Tabellen viser hvordan disse fordeler seg slik aldersmessig.

⁴ Informasjonen vi benytter i analysen kommer fra rubrikken "Hvor mange av plasseringene (utenfor hjemmet) var utilsiktede flyttinger?", der saksbehandler skal fylle inn antall.

⁵ I utgangspunktet var variablene knyttet til rekkefølgen av flyttinger først og fremst tenkt å være en ekstra hjelp for forskere for nettopp å vise rekkefølgen av plasseringer for det enkelte barn, ikke som datagrunnlag for en ny statistikktabell.

Tabell 1. Alder på barn som er registrert med 1 eller flere utilsiktede flyttinger 2009

Alder	Antall	Prosent
0 - 2 år	49	7,4
3 - 6 år	52	7,9
7 - 12 år	137	20,7
13 - 17 år	346	52,3
18 år +	62	9,4
Alder ukjent	15	2,3
Total	661	100,0

Som det fremgår av denne tabellen er det hovedsakelig aldersgruppen 13 til 17 år som opplever utilsiktede flyttinger (52 %), mens aldersgruppen 7 til 12 år utgjør den nest største gruppen (21 % av alle registrerte utilsiktede flyttinger). Den yngste og den eldste aldersgruppen utgjør noe i underkant av 10 % hver. Men denne tabellen sier bare noe om den interne aldersfordelingen blant gruppa som opplever utilsiktede flyttinger. Og siden antall plasseringer utenfor hjemmet øker med alderen, vil ungdommene stå for de aller fleste utilsiktede flyttingene.

Hvis vi ser på hvor stor andel av dem som i løpet av 2009 var bosatt enten i barnevernsinstitusjon eller i fosterhjem med eller uten forsterkning, utgjør andelen utilsiktede flyttinger i denne gruppen om lag 6 %. Vår definisjon av utilsiktet flytting beskriver når et barn er under offentlig omsorg og har byttet omsorgssted to eller flere ganger i løpet av 1 kalenderår. Totalt bodde det 11 749 personer enten på institusjon eller i fosterhjem 2009. De fleste av dem som har opplevd utilsiktet flytting har bare hatt en utilsiktet flytting (N = 590, 89 %), 56 personer har hatt to (8,5 %), 12 personer har hatt 3 flyttinger mens 3 personer har hatt 4 flyttinger. Ingen er registrert med mer enn 4 utilsiktede flyttinger i løpet av 2009. Det finnes ingen kjønnsforskjeller i forhold til utilsiktede flyttinger, det er like mange gutter som jenter som opplever dette. Hvis vi ser antall utilsiktede flyttinger i sammenheng med region og hvilken andel de utgjør i hver region, kommer det frem få regionale forskjeller med et viktig unntak. Region Midt Norge har mellom tre ganger og dobbelt så stor andel utilsiktede flyttinger sammenlignet med de andre regionene. I tabell 2 nedenfor viser N totalt til hvor mange som er bosatt enten på barnevernsinstitusjon eller i fosterhjem med eller uten forsterkning i hver av regionene.

Tabell 2 Bosatt enten på barneverninstitusjon eller i fosterhjem regionsvis 2009.

Region	N totalt	N utilsiktet flytting	% av total
Øst	3525	154	4
Sør	2558	81	3
Vest	2375	136	6
Midt	1694	199	12
Nord	1244	52	4
Totalt	11396	622	5
Missing	353	39	11
Totalt	11749	661	6

Hva slags tiltak er de i, og hva flytter de til? (3)

I tabell 3 har vi sett på utilsiktede flyttinger og plasseringssted. Majoriteten av de som i 2009 opplevde utilsiktede flyttinger i forhold til omsorgstiltak utenfor hjemmet (3 kategorier) var plassert på barnevernsinstitusjon, til sammen 297 personer. Dette er noe i underkant av halvparten av alle utilsiktede flyttinger. Den nest største gruppen er de som har bodd i fosterhjem uten forsterkninger (N=155), som utgjør noe i overkant av en femtedel. Litt i underkant av 20 % har bodd i forsterket fosterhjem. Tabell 3 viser hvor mange av de som bodde i de ulike omsorgsstedene som opplevde utilsiktede flyttinger i løpet av 2009. Som tidligere nevnt var det 661 personene som opplevde utilsiktet flytting, det vil si at de 91 personene som ikke er med i tabellen har bodd et annet sted enn i de tre ulike omsorgsstedene⁶.

Tabell 3. Antall som bodde i de ulike omsorgsstedene som opplevde utilsiktet flytting i 2009

Omsorgssted 2009	Totalt	Utilsiktet flytting	% som har opplevd utilsiktet flytting
Barnevernsinstitusjon	2662	297	11
Forsterket fosterhjem	3878	118	3
Andre fosterhjem	5209	155	3

I tabellen ovenfor fremkommer det at det er relativt sett flere som i løpet av 2009 har bodd på

⁶ Vi går ut i fra at de ikke har flyttet hjem igjen siden det er registrert som utilsiktet flytting.

barnevernsinstitusjon som har opplevd utilsiktet flytting – 11 %. Av dem som bare har bodd i fosterhjem med eller uten forsterkning er andelen mye lavere – 3 % for begge gruppene.

Omsorgsteds-variabelen er laget slik at de som både har bodd i fosterhjem og på institusjon i løpet av 2009, plasseres i institusjonsgruppen. Dermed har ingen av de som i tabellen ovenfor er plassert i kategorien forsterket eller andre fosterhjem, vært bosatt på institusjon i løpet av året.

Hvor mange søsken splittes på landsbasis og får ulike omsorgstilbud? (3)

Det finnes ingen direkte statistiske data om søsken i barnevernet, vi har derfor analysert data ut i fra mødre som hadde barn i barnevernet i 2009. I dette året var det i alt 46.500 barn og unge som mottok tiltak fra barnevernet, mange av disse barna var søsken. Totalt inneholder datamaterialet 22.987 mødre. Tabell 4 viser hvor mange mødre som har ulikt antall barn i barnevernet. For eksempel er det 15.061 mødre som hadde ett barn med tiltak i barnevernet, mens 530 mødre hadde 4 barn med tiltak fra barnevernet.

Tabell 4. Hvor mange mødre har barn i barnevernet i 2009

Antall barn i barnevernet	Antall mødre
1	15061
2	5380
3	1787
4	530
5	158
6	49
7-8	18
Totalt	22985

Hvor er barna plassert? (3)

I tabell 5 nedenfor viser antall mødre som hadde barn i institusjon og hvor mange barn dette gjaldt. Tabellen forteller at i alt 1877 mødre hadde barn i institusjon i 2009. Av alle som hadde 1 barn i barnevernet, var det 1220 mødre som hadde ett barn i institusjon. Av de som hadde 2 barn i barnevernet, hadde 342 mødre ett barn i institusjon, mens 68 mødre hadde 2 barn i institusjon. Av de som hadde 4 barn i barnevernet hadde 42 mødre 1 barn i institusjon, 12 hadde 2 barn i institusjon, 7 mødre hadde 3 av barna plassert på institusjon, mens 3 av mødrene hadde alle 4 barna

plassert på institusjon. Tallene i disse analysene kan ikke si noe om hvorvidt barna av den samme mor er plassert på samme institusjon, eller om barna er plassert i forskjellige typer av hjem.

Tabell 5. Antall mødre med barn i barnevernet som hadde barn i institusjon i 2009

Antall barn	Antall i institusjon					Totalt
	Ingen	1	2	3	4	
1	13841	1220	0	0	0	15061
2	4970	342	68	0	0	5380
3	1637	113	24	13	0	1787
4	466	42	12	7	3	530
5	140	13	5	2	0	160
6	41	5	3	0	0	49
7-8	13	5	0	0	0	18
Totalt	21108	1740	112	22	3	22985

Tabell 6 viser antall mødre med barn i barnevernet som hadde barn i beredskapshjem og hvor mange barn dette gjaldt. Tabellen viser at i alt 679 mødre hadde barn i beredskapshjem i 2009. Av alle mødre som hadde 1 barn i barnevernet, var det 313 mødre som hadde ett barn i beredskapshjem. Av de som hadde 2 barn i barnevernet, hadde 128 mødre ett barn i beredskapshjem, mens 79 mødre hadde 2 barn i beredskapshjem.

Tabell 6. Antall mødre med barn i barnevernet som hadde barn i beredskapshjem i 2009

Antall barn	Antall i beredskapshjem					Totalt
	Ingen	1	2	3	4	
1	14748	313	0	0	0	15061
2	5173	128	79	0	0	5380
3	1692	51	24	20	0	1787
4	489	23	9	6	3	530
5	140	5	8	5	0	158
6	44	2	1	1	1	49
7-8	18	0	0	0	0	18
Totalt	22304	522	121	32	4	22983

Summen av de mødrene som har barn i flere beredskapshjem er 157 (121+32+4). Det er disse mødrene som har barn som kan ha blitt splittet, men vi har ingen opplysninger om de er i samme eller forskjellige beredskapshjem.

Som tabell 7 viser var det tilsvarende 3011 mødre som hadde barn som bodde i fosterhjem i 2009. Av alle mødre som hadde 1 barn i barnevernet, var det 1595 mødre som hadde ett barn i fosterhjem. Av de som hadde 2 barn i barnevernet, hadde 539 mødre ett barn i fosterhjem, mens 318 mødre hadde 2 barn i fosterhjem. Av de mødrene som hadde 4 barn i barnevernet hadde 10 stykker alle 4 barna i fosterhjem.

Tabell 7. Antall mødre med barn i barnevernet som hadde barn i fosterhjem 2009

Antall barn	Antall i fosterhjem					Totalt
	Ingen	1	2	3	4	
1	13466	1595	0	0	0	15061
2	4523	539	318	0	0	5380
3	1412	199	118	58	0	1787
4	405	60	32	23	10	530
5	114	20	12	7	5	158
6	34	6	5	0	2	47
7-8	15	1	1	0	0	17
Totalt	19969	2420	486	88	17	22980

I tillegg hadde i alt 2572 mødre barn i forsterkede fosterhjem i 2009. Av alle som hadde 1 barn i barnevernet, var det 1238 mødre som hadde ett barn i forsterkede fosterhjem. Av de som hadde 2 barn i barnevernet, hadde 501 mødre ett barn i forsterkede fosterhjem, mens 286 mødre hadde 2 barn i forsterkede fosterhjem. Av de som hadde 4 barn i barnevernet var det 49 som hadde et barn i forsterket fosterhjem, 34 mødre hadde 2 barn plassert i forsterkede fosterhjem. Videre hadde 30 mødre 3 barn plassert i forsterkede fosterhjem, og 17 mødre hadde alle 4 barna i forsterkede fosterhjem.

Tabell 8 viser antall mødre som hadde barn i familieplasseringer og hvor mange barn dette gjaldt. Den viser at i alt 1411 mødre hadde barn som bodde i familieplasseringer i 2009. Av alle som hadde 1 barn i barnevernet, var det 889 mødre som hadde 1 barn i familieplasseringer. Av de som hadde 2 barn i barnevernet, hadde 234 mødre ett barn i familieplasseringer, mens 111 mødre hadde 2 barn i familieplasseringer. Av de som hadde tre barn i barnevernet hadde 85 mødre ett barn i familieplasseringer, 30 mødre hadde 2 av barna i familieplasseringer, mens 10 av mødrene hadde alle tre barna i familieplassering.

Tabell 8. Antall mødre med barn i barnevernet som hadde barn i familieplasseringer i 2009

Antall barn	Antall i familieplasseringer					Totalt
	Ingen	1	2	3	4	
1	14172	889	0	0	0	15061
2	5035	234	111	0	0	5380
3	1662	85	30	10	0	1787
4	496	23	5	5	1	530
5	144	10	4	2	0	160
6	47	0	2	0	0	49
7-8	18	0	0	0	0	18
Totalt	21574	1241	152	17	1	22985

I tillegg hadde i alt 440 mødre barn i forsterkede familieplasseringer i 2009. Av alle som hadde 1 barn i barnevernet, var det 236 mødre som hadde ett barn i forsterket familieplasseringer. Av de som hadde 2 barn i barnevernet, hadde 106 mødre ett barn i forsterkede familieplasseringer, mens 30 mødre hadde begge to barna i forsterkede familieplasseringer. Svært få av de som har mange barn i barnevernet har flere av sine barn plassert i forsterkede familieplasseringer.

Vår undersøkelse har avdekket at det finnes lite forskning og kunnskap generelt om utilsiktede flyttinger, søsken og søskenplasseringer i det norske barnevernet. Det har i tillegg vært en svært sparsom rapportering og dokumentering rundt dette hos offentlige myndigheter, noe som forvansker oversikt og studier. Dette er noe overraskende da man allerede i 1997 i Statens Rundskriv Q-13/97 anbefaler at man som hovedprinsipp skal plassere søsken i samme fosterhjem, og at man kun unntaksvis og når spesielle forhold tilsier det kan plassere dem i forskjellige hjem. Samtidig er det i dag vanskelig å finne fosterhjem generelt, og ikke minst for flere søsken på samme sted. Man vet at det faktum at søsken kan tilhøre helt ulike aldersgrupper og ha en helt ulik problematikk kan føre til at hovedansvaret for oppfølging kan være delt mellom ulike instanser og departement. Intervjuer ute i kommunene har også vist at de ulike instansene ikke automatisk samarbeider verken om det samme barnet eller rundt søsken (Winsvold 2011).

Diskusjon (2)

Det finnes ingen norske studier spesifikt om søsken i barnevernet⁷ men det finnes derimot relativt mange norske studier om fosterhjems- og institusjonsplasseringer. To av disse har undersøkt hvorvidt søsken har blitt plassert sammen. Den ene er en kartleggingsstudie av fosterforeldre, og i denne fant forsker Toril Havik at 22 % av de barna som var inkludert i studien og som hadde søsken ble plassert med en eller flere av dem (Toril Haavik 2007). I en helt ny studie av samme forfatter, ennå ikke publisert, svarte 92 (29,2 %) av 315 saksbehandlere i barnevernet at av de barna eller ungdommene de hadde fosterhjemsplassert i løpet av det siste året var det også søsken som ble

⁷ Foruten om de som får fostersøsken inn i familien.

plassert samtidig. Av disse 92 svarte 42 (45,7 %) at søsken var blitt plassert i samme fosterhjem (Toril Havik, under arbeid). I andre studier er søskenplasseringer kun kortfattet nevnt, hvis det overhode nevnes. Slektsplasseringer er det derimot forsket en del på, og man vet at det skjer flest søskenplasseringer innen disse omsorgsplasseringene. Det finnes en del internasjonal forskning om søskenplasseringer, med varierte måter å måle utfall av plasseringene, og der de ulike studier vektlegger ulike resultat. Det er mest vanlig å måle utfall med sammenbrudd i plasseringene, det vil si en utilsiktet flytting. Andre vanlig forekommende målinger er å bruke standardiserte måleinstrument av tilpasning og atferd hos de plasserte barna /unge. Det er også vanlig å benytte ikke standardiserte målinger med vurderinger fra fosterforeldre, lærere eller andre nærstående personer. Videre er både dokumentanalyse eller gjennomgang av protokoller benyttede metoder (Hegar & Rosenthal 2011). I de siste årene har det blitt mer vanlig med kvalitative undersøkelser der fokuset er på barn og unges egne vurderinger og følelser. Det har også blitt gjort flere forskningsoversikter som oppsummerer resultatene av forskningen på feltet.

Studier som har undersøkt hvordan det går med tidligere plasserte barn, har vist at for mange har kontakten med søsken vært viktigere for dem enn kontakt med foreldrene (Gustavsson & Mac Eachron 2010). Grunner for at søsken er viktig er blant annet at man får trening i lek, interaksjon, konfliktløsning og forhandlinger på en annen måte enn med andre personer. En forankret søskenrelasjon gir også mulighet for en livslang relasjon og en sammenhengende historie rundt sin identitet, en kontinuitet i livet. En stabil relasjon kan både være beskyttende og støttende, noe som er ekstra betydningsfullt når man ellers lever med mange ustabile faktorer i livet. Groza et al (2003) peker på hvor viktig søsken er for identitetsutvikling hos de unge, det gir en unik mulighet til en nærhet, tilhørighet og samhörighet – en følelse av å høre til. Eventuelt kan det også bidra til at man ikke føler seg annerledes i den nye "normale familien". Shlonsky et al (2003) refererer til studier som viser at søskenrelasjoner bidrar til å forme barns forståelse av deres sosiale miljø (Dunn 1989), samt påvirker relasjonene deres sosio-emosjonelle utvikling (Bryant 1989; Cicirelli 1995). Man vet også at flere barn i barnevernet står i fare for å miste sine foreldre tidlig i livet enn det normalpopulasjonen gjør (Clausen & Kristofersen 2008a), og søskenrelasjoner bidrar i større grad til å beholde et familienettverk. Bo Vinnerljung (2006) peker på betydning av det å ha en livslang "familiebinding" for barn i barnevernets omsorg. Hans studier viser at dette har en sterk sammenheng med positive utfall for voksne barn i ung voksen alder.

Det forekommer at visse søskenrelasjoner kan være direkte skadelige i de tilfeller det har blitt etablert destruktive handlingsmønstre med overgrep og maktmisbruk. Søsken kan altså være konstruktive (utviklingsfremmende) eller destruktive (Bunkholdt & Grinde 2004). I de tilfellene det har blitt etablert destruktive handlingsmønstre søsken imellom, kan det øke faren for at plasseringen

bryter sammen. Men samtidig virker dette å være et relativt sjeldent fenomen siden søskenplasseringene, av flere årsaker (yngre, slekt, færre problemer) er mer stabile enn andre plasseringer. Man vet at det er spesielt viktig med varige relasjoner for de mest sårbare gruppene, dette utelukker ikke at man må være på vakt overfor de usunne og skadelige relasjonene. Dette er noe som må vurderes i hvert enkelt tilfelle (se også Walper et al 2010).

Det finnes argument for at barn som er svært krevende har behov for mye individuell oppmerksomhet og derfor bør plasseres uten søsken. Videre at en individuell behandling kan bidra til å bryte visse negative mønstre eller vaner, som man har tilegnet seg i den dysfunksjonelle familien. Hochman et al (1992) hevder at det ikke nødvendigvis er slik. For barn som er meget sårbare kan nye situasjoner bli for overveldende uten et søsken som en buffer. Det kan være lettere å sørge, prate gjennom ting med en som har opplevd det samme og som forstår uten videre forklaring. Groza et al (2003) referer til studie av Lamb og Sutton-Smith (1982) som viste at søsken tenderer til å ha en tettere relasjon når de har vært utsatt for traumatiske hendelser sammen, sammenlignet med hvordan andre søsken forholder seg til hverandre. Studien viste også at disse barna utviste en større avhengighet til sine søsken da de har blitt vant til å kunne søke hverandre ved vanskelige situasjoner. Spesielt er man sårbar overfor separasjoner fra søsken når man går inn i eller ut av en omsorgssituasjon (Kosonen 1996). Sammenbrudd i plasseringer kan oppleves mindre dramatisk hvis man opplever dette med søsken (Staff & Fein 1992). Videre kan man argumentere at det at de voksne i omgivelsene ikke tar tak i konfliktfylte forhold mellom søsken og løser problemene, men heller velger den mest lettvinne løsningen som det å separere søsken, kan føre til at barna ikke lærer å løse konflikter men heller unngår dem. Man får videre liten mulighet til å korrigere det som har gått galt, og /eller det som har vært vanskelig ved separasjonen.

Man vet også at det ofte forekommer at barn som er plassert borte fra søsken, kan engste seg mye for dem (Sen & Broadhurst 2011). De fleste barna som blir spurt, ønsker kontakt med sine søsken. Men flere studier har vist at fra barnas perspektiv er det vanskelig å opprettholde kontakten på et tilfredsstillende nivå. I de tilfellene man blir plassert borte fra hjemmet er det vanlig at kontakten med familien minsker betraktelig etter hvert som årene går. Sen og Broadhurst (2011) refererer til en studie fra 1995 (Bilson & Barker 1995) som viste at tre fjerdedeler hadde kontakt med familien etter 6 måneder i fosterhjem, mens kun en fjerdedel hadde jevnlig kontakt med sine foreldre etter 5 år. Flere studier viser at det krever en ekstra innsats av flere parter hvis søsken som ikke lever sammen skal opprettholde kontakten. Kontakten blir ellers mindre over tid. Dette krever et tverretattlig samarbeid og at de i barnas omgivelser er aktive i å gi informasjon både til barna og til og hverandre. Tine Egelund (2007) vektlegger betydningen av å ha med ungdommen i beslutningene når

omsorgssituasjonen skal velges. I hennes studie fra Danmark fant man at saksbehandlerskifte i det danske barnevernet øker risikoen for sammenbrudd signifikant for noen grupper – men ikke for alle. Karla Washingtons (2007) internasjonale kunnskapsoppsummering av søskenplasseringer (ikke alle med klar definisjon av søsken) gir sterk støtte for å holde søsken samlet såfremt det ikke er en svært god grunn til å ikke gjøre det. Søsken som er plassert sammen kommer som regel best ut av det på de mest betydningsfulle indikatorene. I tillegg til det positive med søskenrelasjoner er det stor sannsynlighet for at andre variabler, som for eksempel at det ofte er spesielt ressurssterke fosterfamilier eller slektninger som har anledning til å ta i mot søsken, påvirker «effekten» av selve søskenplasseringen. Resultatene fra Hegar og Rosenthal (2009) sin studie viste at søsken som var plassert sammen hadde bedre selvfølelse, viste mindre aggresjon og depresjon, og de anklaget seg selv i mindre grad. Samtidig viste studien en noe mer ekstrovert atferd blant søsknene, noe som kunne oppleves som utfordrende for lærere og andre i omgivelsene. Resultatene fra undersøkelsene er dermed ikke helt entydige og kan utfordre våre meninger både om hva som er viktige utfall, og hva som er til det beste for barnet.

En rask oppsummering av resultatene i de internasjonale studiene viser at søskengrupper eller plassering med minst et søsken øker sjansene til å flytte tilbake til foreldrene. Om dette er positivt eller negativt er selvfølgelig avhengig av omstendighetene rundt hver enkel sak. En tydelig tendens er at søskengrupper kommer bedre ut i slektsfosterhjem sammenlignet med andre fosterhjem (se bl.a. Winokur 2009). Plasseringer som inkluderer minst 2 søsken har oftere positive utfall enn andre plasseringer. Barn som er plassert på forskjellige tidspunkt har mindre sannsynlighet for å bli plassert i samme omsorgshjem. Jo yngre barna er når de blir plassert er forbundet med færre problemer, og det at ikke aldersforskjellen mellom søsknene var for stor telte positivt. Dette gjaldt både gutter og jenter (Hegar & Rosenthal 2009). Skoleprestasjonene hos de som var plassert med søsken overgikk, til en viss grad, de som ikke levde sammen med sine søsken (Hegar & Rosenthal 2009). Albert & King (2008) fant ut at søsken som blir plassert sammen, har større mulighet til å beholde kontakten med hverandre da det er vanlig at hvis søsken først har blitt plassert fra hverandre, så er det mindre sannsynlig at de kommer sammen igjen senere. Det er også vanlig at søsken som blir splittet opplever at kontakten minsker over tid. Det vil altså si at for å få intakte fosterhjems plasseringer for søsken bør barna starte omsorgssituasjonen samtidig, og det er generelt en fordel med slekts plasseringer (Shlonsky 2003). Samtidig var det slik at jo eldre barna var under plasseringen jo større sannsynlighet var det for sammenbrudd.

Avslutning (2)

Sentrale problemstillinger i prosjektet har vært i hvilken grad barn i plasseringstiltak i barnevernet har stabile eller ustabile omsorgssituasjoner og i hvilken grad søsken som kommer i plasseringstiltak i barnevernet kan antas å bli splittet og få ulike omsorgstilbud. På grunnlag av de få data som er tilgjengelige i dag er det svært begrenset hva vi kan få kunnskap om rundt dette. Statistiske data før år 2009 har ikke god nok kvalitet, eller er ikke presise nok, til å kunne brukes i såpass spesifikke analyser. Tallene for 2009 kan kun gi svar på deler av spørsmålene. Dette gjør at vi nå ikke kan si noe om trender eller sammenligne med tidligere år. Undersøkelsen avdekker behovet for mer dokumentasjon, kvalitetssikring og presise registreringer i blant annet KOSTRA-data (individdata barnevern).

Videre avdekker undersøkelsen at det er forsvinnende lite forskning med fokus på søskenplasseringer i barnevernet, på tross av at dette har vært prioritert i andre land de siste ti årene⁸. Dette er ikke minst viktig da internasjonal forskning viser at søskenplasseringer kan gi mange positive utfall for barna. I flere studier har barn som er plassert med søsken, færre emosjonelle og atferdsmessige problemer sammenlignet med søsken som er splittet i forskjellige fosterhjem. Man vet at slektsplasseringer i mye større grad er åpne for søsken, og det er færre sammenbrudd i denne gruppen. Videre bør det i offentlige myndigheter legges et rapporteringsgrunnlag slik at man kan forske på konflikt, oppbrudd og stabilitet for plasseringer. Uansett er barnas mening om behov for sine søsken, hvordan de definerer sine søsken og hva slags omsorg de ønsker, viktig.

Referanser (2)

Albert V. N., King W. C. 2008 Survival Analyses of the Dynamics of Sibling Experiences in Foster Care. *Families in society: The journal of contemporary Social Services*. Volum 89, 2008 hefte 4: 533-541.

Bilson, A. & Barker, R. (1995) Parental contact with children fostered and in residential care after the children Act 1989. *British Journal of Social Work*, 25, 367-381.

Bryant, B. (1989) The child's perspective of sibling caretaking and its relevance to understanding social-emotional functioning and development. In P.G. Zukow (Ed.) *Sibling interaction across cultures: Theoretical and methodological issues*. New York: Springer-Verlag.

Bunkholdt, V. 2004 Skal søsken flytte sammen i fosterhjem? *Fosterhjemskontakt*, nr. 3, side 4-7

Bunkholdt V & Grinde T.V. (2004) Norske saksbehandlers terskler for barneverntiltak. I Grinde (Red) *Nordisk Barnevern. Terskelen for barneverntiltak og beslutningsprosessen ved bruk av tvang. NOVA-rapport 18/2004*.

⁸ Særlig i USA. Se i Special Issue: Siblings in Foster care and Adoption. *Children and Youth Services Review*. Volume 27, Issue 7, July 2005.

- Cicirelli, V.G. (1995) *Sibling relationships across the life span*. New York: Plenum Press.
- Clausen S-E, Kristofersen LB. 2008a. Barnevern 1990-2011: En longitudinell studie av registerdata. *Norges Barnevern* 85, nr. 3: 39-45
- Clausen S-E, Kristofersen LB. 2008b. *Barnevernsklienter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie*. NOVA-rapport 2008:3. NOVA, Oslo
- Dunn, J. (1989) Siblings and the development of social understanding in early childhood. In P.G. Zukow (Ed.) *Sibling interaction across cultures: Theoretical and methodological issues*. New York: Springer-Verlag.
- Egelund T. 2007 Sammenbrud i teenageanbringelser. *Social Forskning* 2007: 4). København
- Groza V., Macschmeier C., Jamison C., Piccola T. 2003 Siblings and Out of Home Placement: Best Practices. *Families in Society, The Journal of Contemporary Human Services*. V 84 hefte 4 side 480-490.
- Gustavsson, N. S. & Mac Eachron A. E. 2010 Sibling connections and Reasonable Efforts in Public Child Welfare Families in society: *The Journal of contemporary Social Services* 2010 p 39 Volum 91, hefte 1.
- Haavik, T. (2007) *Slik fosterforeldre ser det - II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Unifob Helse. Barnevernets Utviklingscenter på Vestlandet. Nr. 1, 2007
- Havik, T. (under arbeid – data er gjengitt med tillatelse)
- Hegar R.L. & Rosenthal, J. A. (2011) Foster children placed with or separated from siblings: Outcomes based on a national sample. *Children and Youth Services Review* 33 (2011) 1245 – 1253.
- Hegar R.L. & Rosenthal L. A. (2009) Kinship care and sibling placement: Child Behavior, family relationships, and school outcomes. *Children and Youth Services Review*. 31 (2009) s. 670-679
- Hochman, G., Feathers-Acuna, E., & Huston, A. (1992). *The sibling bond - its importance in foster care and adoptive placement*. Washington, DC:. National Adoption Information Clearinghouse.
- Kosonen M. 1996 Maintaining Sibling Relationships-Neglected Dimension in Child Care Practice. *British Journal of Social Work* 26, 1996 s 809 - 822.
- Lamb, M. & Sutton-Smith, B. (Eds) (1982) *Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan*. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Olsen R. F., Egelund T., Lausten M. 2011. *Tidligere anbragte som unge voksne*. SFI Rapport 11:35. København

Sen R., Broadhurst K. 2011 Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. *Child & Family Social Work* 2011, 16 pp 298-309.

Shlonsky A., Webster D., Needell B. 2003. The Ties that Bind: A Cross-Sectional Analysis of Siblings in Foster Care. *Journal of Social Service Research*, Vol. 29 (3) 2003.

Staff I., Fein E. 1992 Together or Separate: A Study of Siblings in Foster Care. *Child Welfare*. Volume LXXI nr 3 1992

Statens Rundskriv Q 13/97

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv/1997/handlingsplan-for-styrking-av-fosterhjem/4.html?id=278842>

Vinnerljung B. 2006 Fosterbarn som unga vuxna- en översikt av resultat från några nationelle registerstudier. *Socialmedisinsk tidsskrift* 1/2006, Stockholm

Washington K. 2007 Research Review: Sibling placement in foster care: a review of evidence. *Child and Family Social Work* 2007, 12 pp 426 – 433.

Walper S., Thönnissen C., Wendt E.-V., Bergau B. 2010 *Sibling Relations in Family Constellations at Risk*. Sozialpädagogisches Institut (SPI), Munich

Winokur M., Holtan A., Valentine D. 2009 *Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment*. Campbell Systematic Review

Winsvold, A. 2011 *Evalueringen av prosjektet Sammen for barn og unge - bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge*. NOVA-rapport 18/11, Oslo